

Onze Emarginula's

Drie factoren zijn er wellicht de oorzaak van dat de Emarginula's in sommige verzamelingen ontbreken :

- 1°) de afmetingen van deze schelpen zijn wat klein en liggen op de grens om werkelijk vele schelpenverzamelaars te interesseren;
- 2°) ze zijn over 't algemeen zeldzaam in de koudere gebieden, waaronder trouwens het Noordelijk gedeelte van de Keltische provincie mag gerekend worden;
- 3°) de veel geraadpleegde auteur Bob Entrop gaat er in zijn boek "Schelpen vinden en herkennen" stilzwijgend over heen.

Gezien de Emarginula's levend in Bretagne en in Engeland worden aangetroffen en daardoor aan ons strand soms sporadisch aanspoelen, loont het zeker dit soort deze maand wat nader te beschouwen en te trachten wat wegwijs te worden in de vele synonieme benamingen die er in de loop der jaren werden aan gegeven. Het gebrek aan materiaal zal ons echter beletten in sommige gevallen stelling te nemen.

+ +
+ +

Laten we eerst even aanhalen wat de heer Verhas in zijn uitstekend boekje (weliswaar wat verouderd) "Faune et Flore du Littoral Belge - Le long des Plages" (1925), wat onze kust betreft, vermeldt :

Emarginula rosea Bellingham : "petite coquille en forme de bonnet phrygien, à surface très finement réticulée, présentant une entailles au bord antérieur. L'intérieur de la coquille est généralement rose (d'où son nom spécifique rosea).
Le sommet surplombe la base. Cette petite espèce qui mesure 8 mm. de longueur est assez rare."

Emarginula fissura Lamarck (syn.: E. reticulata - E. cancellata)
"Coquille de la même grandeur que la précédente, ayant à peu près le même aspect. Le sommet ne surplombe pas la base. Rare."

De beschrijving is kort en goed, alhoewel de namen rosea en fissura thans niet meer gebruikt worden. Ook willen we terloops doen opmerken dat we met het synoniem E. cancellata niet akkoord kunnen gaan gezien de Emarginula cancellata Philippi alleen in de Middellandse zee en op Madeira voorkomt. Ze verschilt bovendien van onze noordelijke soorten door haar grotere afmetingen (lengte 12 mm.); haar afwisselende dikte en fijne radiaire ribben, ten getale van 60 à 70; haar fijne sculptuur, dunne schaal en de ruggroef welke van dwarse lamellen is voorzien.

De Emarginula cancellata is steeds aanleiding geweest tot verwarring wegens het groot aantal synoniemen : E. sicula Gray, E. reticulata Risso (non Sowerby); E. conica Blainville (non Lamarck, non Schumacher).

E. fissura Payreaudeau (non Linné); E. rubra Da Costa (non Lamarck); E. squamosa Aradas; E. crystallina W.Wood.

Het volstond dus dat Verhas de fissura van Linné (of Lamarck) met deze van Payreaudeau verwarde om aan het ganse geval een verkeerde oorsprong van synoniemen te bezorgen. Wat is nu met zekerheid soort of variëteit. De heer Geys zou ditmaal deze vraag terecht mogen stellen. Zo geeft Nobre in 1932 als synoniem voor Emarginula conica Blainville : E. rosea en E. conica Schumacher, alsook E. cancellata Philippi?

Zo we het laatste vraagteken laten wegvallen zouden we uit hetgeen voorafgaat kunnen besluiten dat al die soorten slechts één en dezelfde zouden zijn, te weten : E. rosea = E. conica = E. fissura = E. reticulata = E. cancellata. Deze mening wordt gedeeltelijk gedeeld door Dautzenberg die Kolonel Martel geloofde wanneer die zei dat rosea en fissura slechts de uitersten van éénzelfde soort zijn.

Van hogervernoemde soorten worden momenteel nog drie volwaardige soorten weerhouden :

Emarginula cancellata : in het Zuiden en voor de Keltische provincie (zie o.a. Step 1955; Fetter & Graham 1962, Fossiele schelpen (uitgave Basteria) de twee volgende soorten :

Emarginula conica Lamarck 1801 (syn. E. rosea) en

Emarginula reticulata Sowerby 1813 (syn. E. fissura).

De auteursnamen voor beide soorten worden echter een weinig omstreden.

Het zijn deze twee soorten die we in dit nummer willen bespreken en die door Verhas werden vernoemd voor de Belgische kust. Nochtans willen we eerst nog volgende soorten vernoemen die in de Keltische provincie en voornamelijk dan in Engeland te vinden zijn :

Emarginula crassa Sowerby - Emarginula anassa Dean - Emarginula elongata Da Costa (?) - alsmede de fossiele soorten : Emarginula punctura Wood en Emarginula crassalta Wood.

De E. crassalta en E. anassa worden door sommige auteurs als variëteit van E. crassa beschouwd en de E. punctura als variëteit van de E. reticulata.

+

+ +

Vooreerst nog een woordje over het geslacht EMARGINULA :

Het genus werd door Lamarck in 1801 gecreëerd, ten koste van de 5e sectie van Linné's Patella's. Lamarck is inderdaad de eerste geweest die de familie Patellidae van Linné, waartoe toen ook de Fissuelliidae, Crepidulidae, Capulidae en Calyptraeidae behoorden, opnieuw onderverdeeld heeft, hetgeen gewis een stap vooruit betekende. En zeggen dat Turton in 1932 deze herclassificatie van Lamarck nog steeds betreurde ! !

Het genus EMARGINULA is gekenmerkt door een kapvormige vorm met de apex achterwaarts gebogen. De voorkant is voorzien van een gleuf (Engels : slit - Duits: Schlitz - Frans: fissure, fente, entaille), die 1/6 tot 1/3 van de lengte van de schelp kan zijn. Deze gleuf wordt slechts op een bepaalde leeftijd gevormd.

Van de gleuf uit loopt een ruggroef (slit-fasciole; Schlitzband; bande dorsale) tot tegen de top of apex.

De gleuf of insnijding, die zeer typisch is voor de Emarginula's, bevindt zich juist boven de kop van het weêkdier. Het vuile (verwerkte of anale)water kan aldus het zuiver ademwater besmetten. Dit is een duidelijk bewijs dat het geslacht Emarginula nog meer primitief is dan de Puncturella of de Fissurella, waar de openingen reeds verder van de voorzijden verwijderd liggen.

Emarginula's leven op rotsen en bij de uiterste laagwaterlijn op Laminaria-soorten.

Hieronder volgt thans de beschrijving van de twee soorten die ons aanbelangen. Afzonderlijke figuren tonen de schelpen aan telkens met hun auteursnaam.

EMARGINULA CONICA Lamarck 1801

(syn.: Emarginula conica Blaisville - zie Nobre 1932 (?)
Emarginula rosea Bellingham 1824 -Zool.Journal blz.52)

Tot een paar decennia terug hebben alle auteurs de naam E. rosea gebruikt (zie b.v. Forbes, Jeffreys, A.Adams, Brown, Sowerby, Dautzenberg, Verhas, Perrier, Dean, Hidalgo). Locard onderscheidt de E. costae Tiblin en E. capuliformis Philippi van de E. conica. Pilsbry is formeel en onderscheidt op zijn beurt de E. conica Schumacher van de E. rosea. Hij wijst erop dat de conica Sch. veel meer gebogen is en tot de Middellandse zee behoort. De rosea is volgens dezelfde auteurs begrepen tussen de conica en de reticulata (=fissura). Conchyliologisch gezien denk ik dat Pilsbry gelijk heeft; malacologisch weet ik er spijtig genoeg niets van omdat ik het levend dier niet gevonden heb.

De Emarginula conica heeft 25 à 32 gelijke radiale ribben. De top komt tot over de achterkant van de basis. Het net, gevormd door de radiale en concentrische ribben is fijner dan dit van de reticulata en vormt ronde en geen vierkante putjes. De kleur is soms roosachtig. De opening is ovaal, een beetje breder aan de voorzijde dan aan de achterzijde. De gleuf is zeer smal met een hoogte van ongeveer $\frac{1}{3}$ van de lengte. De schelp is ongeveer even hoog of lichtjes minder hoog dan lang.

Engeland, Frankrijk en Noord-Spanje (Fisher), Vigo en Asturia (Mac Andrew), Portugal (Nobre) zijn het verspreidingsgebied van deze soort.

Fossiele exemplaren komen voor in het Plistoceen en Pliocene.

EMARGINULA RETICULATA Sowerby 1813

(syn.: Emarginula reticulata Mulleri - zie Steg
Emarginula fissura Linné).

Gelijk de naam rosea hebben bijna al de oudere auteurs ook de naam E. fissura gedurende de eerste 25 jaar van deze eeuw gebruikt.

Emarginula reticulata heeft 25 tot 35 afwisselend sterke en smalle-re radiale ribben, dewelke soms onderling gelijk kunnen zijn.

20 à 30 lichte concentrische ribben, welke een diep netwerk vormen met zwakke knopen op de verbindingen. De opening is rond-ovaalvormig, op de rand lichtjes getand door de ribben. De apex ligt niet ver van het midden. De figuur nr.2 gegeven in "Fossiele schelpen" van Basteria is mijns inziens niet typisch voor deze schelp. Ze gelijkt eerder op de variëteit incurva Jeffreys. Vergeten we natuurlijk niet dat dit boekje slechts fossiele schelpen afgebeeld heeft.

Het is een stevige, ondoorschijnende schelp, wit of witachtig grijs. Binnenkant ietwat parelmoerkleurig. De verhouding hoogte/lengte is nagenoeg 2/3

Het verspreidingsgebied loopt van Scandinavië tot de Canarische eilanden. Aangestipt mag worden dat de soort zeer zeer zelden aan ons strand wordt gevonden.

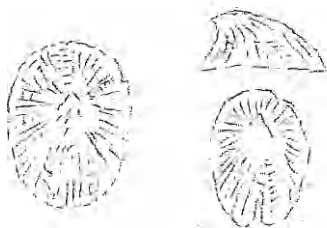
Volgende subspecies worden vernoemd :

var. subdepressa : wat breder, platter en langs de zijden iets verbreed.

var. elata : breder dan de soort, veel hoger en steviger. Het enige door mij gevonden exemplaar in De Panne behoort waarschijnlijk tot deze variëteit. Dekleur van de schelp was nog wit-goelachtig en niet vergrijsd.

var. incurva : smaller, hoger, samengedrukt aan de zijden, met de apex bijna tot over de achterrand hangend.

ir. Jos Christiaens-Oostende.

Emarginula cancellata Phil.

Emarginula crossa Sow.
